

ble --- lo més alterós del Pirineu --- comensen a veure's baixar dels ports la gent de l'altra banda del Pirineu, que són los que --- fan l'aplec --- van a visitar --- al reverent administrador, --- qui li encomana una missa --- qui una almoyna ---».

També descriu el camí d'Alós a «Montgarre» en l'*Excursió a l'alt Pallars* (p. 21) i en reproduïx els goigs: «Puix senyora anomenada / de *Montgarre* ser voleu, / siau-nos sempre advocada, / reyna del Mont Pirineu» (ed. de N. Garolera, edit. Bàrcino, 1991, vol. II). Veg. també Z. Rocafort *Excursió als Pirineus de Lleida* (BCEC XI, 1901, pp. 265-6, i GGC, 922-33. 934, 935). En fi ,remeto al que en dic en *PVArGc*, pp. 210, 14 i passim.

MENC. ANT. L'única que em consta ben documentada és la de l'a. 1400 *Montgarre* (Valls Tab. *Priv. Aran*, 182). Cf. les de Soler Santaló supra.

ETIM. Pre-romana. Amb diverses perspectives.

A) Bc. comú *mugarri* «mojón, jalón, piedra divisoria», que Azkue li lustra amb un passatge d'Axular: «itxasoa --- bere marra, bere *mugarria* ---» 'la mar té el seu senyal, el seu límit'; amb un derivat bc. comú *mugarritu* 'limitar', «borner» i *mugarristatu* 'posar límits', usat en el Baztan i en bnav.; altrament, *mugarri* ja està documentat en el gran text inicial del basc literari, l'obra de Leizarraga (a. 1571); sigui com a forma afí del mot *muger* «sílice, pedernal», mot que potser pertanyé al proto-basc, perquè és de tots els dialectes francesos, i d'alguna localitat biscaïna (Azkue); sigui com cpt. de *muga* 'límit, termenal', amb *barri* 'roca', que és el que admet Mitxelena (*Fon. Hi. Vca.*, 417; *Apell.* §§ 453, 454). Això ens dóna, doncs, base excel·lent per creure que existí en el basco-aquitànic del Comenge i Aran. Bastaria admetre que en el NL havia estat primer *Mogarri*, *-rre* i s'hi havia propagat la nasalitat: *mogarri* > *Mongarri*.

B) Lizop, però, en la seva esplèndida tesi doctoral sobre el Comenge romà i pre-romà, assenyala *GARR-* en 2 inscr. aquitano-romanes del Comenge, com nom d'un déu; a causa de detalls gramaticals ben coneguts es dubta entre nominatiu *Garri* o *Garre*, que ens donaria l'ètimon del Pic del *Gar*, en el c² de Saint Beat (el famós Olimp aquità de 7 puntes); amb més incertitud ho relaciona amb noms *Garrius*, *Garna*, en inscra. de Milà i de Nimes. Aquí, però, s'obre encara un dilema: connexió amb el cèlt. *GARRI-* 'cama, garra' (o, àdhuc qui sap, amb el prov.-rodanès *garri* 'rata, ratolí?') o mot verament basco-aquitànic. Si és això últim: podríem potser postular un cpt. amb el romànic *MONT-* designant un turó consagrat a aquell mateix déu.¹

La diferència entre el tractament *-r* en el nom del Pic del *Gar*, i *-rri* en *Montgari* no fóra obstacle ferm, puix que ja som en el límit amb el pallarès: on la

solució *Isavarri*, *Esterrri*, i alhora *Isavarre*, *Benavarre* etc. és tan general.

C) Un dels sufixos més fecunds en basc és *-garri*: *bildurgarri* 'espantós, temible', *edergarri* 'ornament', *erregarri* 'combustible', *ikaragarri* 'terrorífic', *gogargarri* 'memorable' (al costat de *gogoratu* 'recordar-se'), *larzagarri* 'rudo', *lotsagarri* 'vergonyós', *mingarri* 'dolorós' (i altres encara).

Jo havia imaginat, doncs, que poguéssis existir un bc. **mendi-garri* amb el sentit de 'muntanyenc' i de clara base geogràfica, que donaria una seriosa explicació de *Mont-garri*; però no existeix: res d'això en Azkue (no ho confonguem amb *mendikari* 'montaraz, silvestre' (mot només navarrès) que és un neologisme format amb el sufix *-ari* llatinitzant i inaplicable a la *rr* de *Mont-garri*).

Totes tres possibilitats són raonables; tanmateix (B) és una hipòtesi suggestiva però sotmesa a una condició que resta supòsit arbitrari. (A) té el gran avantatge de ser un mot propi del basc general i amb gran probabilitat de pertànyer al protobasc o basco-aquitànic. Fonèticament, ben mirat, és perfecte: *muga* té variant *mōga*: justament aranesa *PVArGc* 575-6 i art. *Moga* (supra), i la propagació nasal *mogarri* > *mongarre* és un fet fonètic trivial, i afavorit per l'analogia dels noms aranesos *Montcorbau*, *Moncorbisó* etc. Ara bé *Muntgarri* és això: 'lloc de frontera': antic i venerable molló fronterer.²

¹ O bé (potser millor) suposar que el cpt. fou amb el basc *mendi*, —*MENDI-GARRI*—, reemplaçant secundàriament per la seva traducció llatino-romànica *MONTE-*. —² Enterament descartat relacionar amb el basc dial. *garri* 'cintura', merament biscaí, car en els duplicats *berri* / *barri* 'nou', la forma *barri* és només biscaïna, i solament hi ha aquell en la nostra toponímia. Tampoc amb el NP romà *Garrius*; o amb basc *gorri* 'vermell'.

MONTGAT

Nom d'un antic castell, després poblet, entre el Barcelonès i el Maresme, agre. a Tiana.

Pron. mungát, que tots hem oït sovint allí i a les localitats veïnes.

MENCIONS ANT. 1006: «ego Radulfus donator sum Sti. Cucuphati monasterio --- de kastro meo vocato *Monte Katum* (*Cart. St. Cugat* II, 53, § 407.5; i Mas, *NHBna.* IV, 209); 1007: ell mateix ho reitera amb els mots «kastrum vocatum *Monte Gatum*» (ib. p. 55; Mas IV, 210; 1025: *Montis Gato* (*Cart. S. C.* II, 147); 1054: «--- de castro *Montis Chati* ad flumen Lubricati ---» (*MarcaH.*, col. 1104-45); 1098: «--- Villa Auziri, 55 eclesia Sti. Martini et Sti. Romani de *Monte Gato* ---»; 1120: *Monte Gato* (*Cart. S. C.* III, 47).